

Om historisk empati og kontekstualisering

David-Alexandre Wagner, 2024

IKS, UiS/Språkløyper.no

Begrepet «historisk empati» kan defineres som evnen til å forstå handlingene, følelsene og tankemåtene til individer i fortiden. Dette begrepet har vært svært kontroversielt siden det først ble introdusert i skolepensum, spesielt i England på 1980- og 1990-tallet, av to hovedgrunner: 1) dets hyppige assosiasjon med ren og ubegrenset fantasi, som ikke anses som historisk korrekt, og 2) dets uklarehet: Hva handler det egentlig om? En kognitiv ferdighet? En affektiv ferdighet? Eller rette og slett en annen måte å tenke på?

Faktisk berører historisk empati et av hovedproblemene innen samfunnsvitenskapene (som historie), nemlig at tolkningen av handlingene, følelsene og tankemåtene til individer fra fortiden ofte baseres på skriftlige dokumenter, altså ved å tolke språket og ordene som brukes.

Betydningen av ord og språk er imidlertid ofte svært foranderlig over tid og kan også avhenge av en spesifikk og stadig skiftende kontekst. Å tolke meningen i historiske dokumenter i deres kontekst, for å trekke slutninger om motivasjonene og følelsene til individer i fortiden, krever derfor som regel et høyt nivå av kunnskap og ekspertise.

En veldig intuitiv måte å tolke gamle tekster på er å forestille seg selv i den historiske konteksten fra den aktuelle perioden og, ved analogi med ens egen måte å tenke på, prøve å forstå hvordan individer i fortiden kan ha resonnert og handlet. Dette kan imidlertid føre til fantasifulle og feilaktige tolkninger, men det er i det minste et første forsøk på å tolke. Dessuten, selv med et høyt nivå av kunnskaper, kan man aldri være helt sikker på at man fullstendig forstår tankegangen til et annet individ (enten de er historiske eller ikke). Man kan faktisk argumentere for at det å (fullstendig) leve seg inn i en annen persons liv er et helt uopnåelig mål.

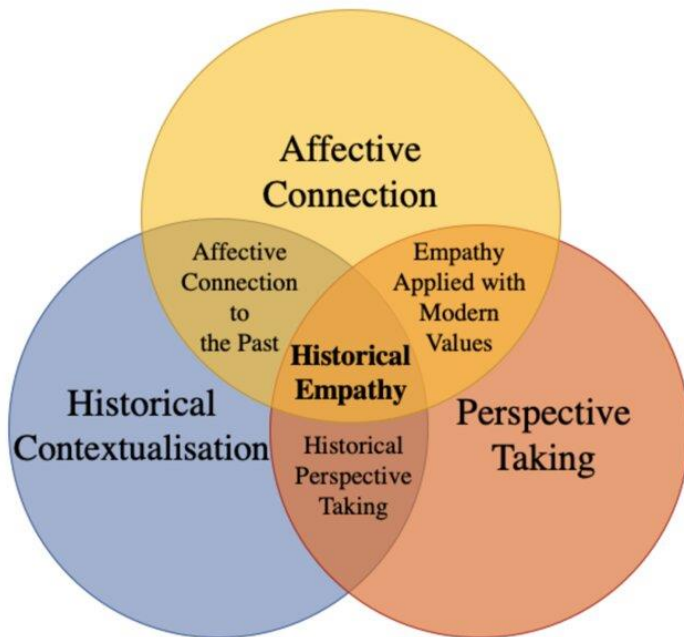
Dette åpner for kritikk av empati som begrep: Er det en rent kognitiv ferdighet, når vi tolker handlingene, følelsene og motivasjonene til en person? Eller er det en affektiv ferdighet, når vi prøver å forstå eller sette seg i deres følelser og tanker? Eller er det først og fremst en holdning (det å være interessert og prøve å forstå) og en prosess som dog aldri blir helt fullført?

Det er sannsynligvis alt dette på én gang. Uansett er empati, selv om det er en krevende øvelse, foreløpig den eneste måten vi har for å forsøke å forstå mennesker fra fortiden.

Noen forskere har definert begrepet i lys av hva det er, hva det krever, og hva det ikke er (Davis Jr et al., 2001):

- Historisk empati er ikke en øvelse i ren fantasi, identifikasjon eller sympati. Det dreier seg ikke om å fantasere helt fritt, identifisere seg med en annen person, eller sympatisere med den.
- Det handler om å forstå handlingene til individer i fortiden.
- Historisk empati krever kunnskap om den historiske konteksten.
- Historisk empati krever å sammenligne og drøfte ulike kilder og innta forskjellige perspektiver.
- Historisk empati oppfordrer elevene til å undersøke sine egne perspektiver.
- Det handler om å formulere begrunnede og aldri helt endelige tolkninger.

Andre forskere har modellert historisk empati som sammensetningen av flere forståelsesprosesser.

I denne modellen fra McKinney et al. (2020) (tilpasset fra Endacott and Brooks (2013, p. 44)), representeres historisk empati som et krysningspunkt mellom historisk kontekstualisering, perspektivtaking og en affektiv tilknytning.

På den andre siden, har Stéphane Lévesque (2008) integrert en moralsk dimensjon til historisk empati ved å fremme at begrepet hviler på tre aspekter:

- Historisk fantasi basert på kunnskap og kilder.
- Historisk kontekstualisering – den personlige konteksten til individet fra fortiden, den samfunnsmessige konteksten (politisk, sosial, økonomisk, kulturell), og vår egen samtidige kontekst.
- Moralske vurderinger basert på ideen om at handlingene til individer kan forstås rasjonelt, som valg og alternativer, og dermed vurderes.

Sammen med Deborah Cunningham (2009) kan man dermed prøve å fremme historisk empati i klasserommet ved å oppmuntre elevene til:

1. Å forestille seg hvordan og hvorfor individer i fortiden handlet som de gjorde, basert på **kunnskap og kilder** (og ikke ved å fantasere fritt, uten grenser).
2. Å forestille seg følelsene og tankemåtene til individer i fortiden **i deres egen tid og kontekst** (og ikke hvordan de selv ville ha reagert).
3. Å vurdere handlingene til individer med hensyn til konteksten i deres tid (og ikke ut fra våre egne premisser eller etterpåklokskap).

Referanser

- Cunningham, D. L. (2009). An empirical framework for understanding how teachers conceptualize and cultivate historical empathy in students. *Journal of Curriculum Studies*, 41(5), 679-709. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/00220270902947376>
- Davis Jr, O. L., Yeager, E. A., & Foster, S. J. (2001). *Historical empathy and perspective taking in the social studies*. Rowman & Littlefield.
- Endacott, J. L., & Brooks, S. (2013). An updated theoretical and practical model for promoting historical empathy. *Social Studies Research & Practice*, 8(1), 41-58.
- Harris, R., Burn, K., & Woolley, M. (2013). *The guided reader to teaching and learning history*. Routledge.
- Lévesque, S. (2008). *Thinking historically: Educating students for the twenty-first century*. University of Toronto Press.
- McKinney, S., Perry, S., Katifori, A., & Kourtis, V. (2020). Developing digital archaeology for young people: A model for fostering empathy and dialogue in formal and informal learning environments. *Communicating the Past*, 12, 179.